

DOPRINOS ZDRAVSTVENIH RADNIKA JEVREJSKOG PORIJEKLA RAZVOJU ZDRAVSTVENE DJELATNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

Abstract:

Jewish health-care workers in Bosnia and Herzegovina have had a very constructive and positive impact on the organization of health-care activities in times of emergency and war in order to deal with the many health problems facing the country, and in particular the range of contagious and non-contagious diseases. Both qualified and semi-skilled health-care workers passed on their knowledge to their descendants and successors.

They occupied leading positions in many eminent health-care institutions, and were highly effective in leading teams of field workers to eradicate contagious diseases in Bosnia and Herzegovina. For centuries, particularly during the Ottoman period, the Jews were in a sense an international factor, forming a link between Bosnia and Herzegovina and the rest of the world, especially the West, from Italy to Holland and beyond.

They have been prominent as an urban element in economic life and development at all times from the Ottoman period through the Austro-Hungarian and Yugoslav periods to this day. It was they who provided Bosnia and Herzegovina with its first academically-trained citizens in various fields: the natural sciences, law, medicine, pharmacology, dentistry, and every aspect of health-care. Their involvement in science and the arts has also been of outstanding importance, from founding the first cultural and artistic societies to their vital contribution to the development of progressive thought as a whole in Bosnia and Herzegovina.

Sažetak:

Zdravstveni radnici Jevreji u Bosni i Hercegovini djelovali su izuzetno konstruktivno i pozitivno u organizaciji zdravstvene djelatnosti u vanrednim situacijama i u ratu u cilju rješavanja brojnih zdravstvenih problema, prije svega zarazanih i nezaraznih bolesti.

Pored školovanih, djelovali su i priučeni zdravstveni radnici koji su svoje znanje prenosili na svoje potomke i nasljednike.

Zauzimali su rukovodeća mjesta u mnogim eminentnim zdravstvenim ustanovama i vrlo uspješno rukovodili terenskim ekipama u eradikaciji zaraznih bolesti u Bosni i Hercegovini.

Možemo konstatovati da su Jevreji bili u dugom periodu a posebno za vrijeme Otomanskog carstva, u neku ruku internacionalni faktor povezivanja ove sredine sa svijetom, posebno sa zemljama Zapada, od Italije do Holandije, pa i mnogo dalje. Izrazito je njihovo učešće kao urbanog elementa u ekonomskom životu i razvoju u svim periodima, od otomanskog, preko austrougarskog i jugoslovenskog razdoblja pa do danas. Bosansko-Hercegovačkoj sredini dali su prve akademski obrazovane građane na raznim područjima:

u privrednim naukama, pravu, medicini, farmaciji, stomatologiji, odnosno zdravstvenoj kulturi u svim segmentima. Njihovo učešće u nauci i umjetnosti bilo je izuzetno značajno, od osnivanja prvih kulturno-umjetničkih društava koja su počinjala sa radom, do izuzetnih doprinosa razvoju ukupne progresivne misli u Bosni i Hercegovini.

Jevreji su u Španiji živjeli više od hiljadu godina. U Bosnu i Hercegovinu su počeli dolaziti početkom šesnaestog stoljeća, nakon progona iz Španije 1492. godine, za vrijeme uprave Ferdinanda I i Izabele Kastiljske.

Dolazili su sa zapada u Dubrovnik, a od tamo emigrirali u Bosnu i Hercegovinu. Drugi su dolazili sa sjeverne strane i zovu se Eškenazi. Iako su okrutno protjerani oni su sa sobom ponijeli

običaje i navike, jezik i romanse koje su im na padinama bosanskih planina dočaravali ljepotu nekada zlatne Kordove i mirisne obale tihe rijeke Tajo (**Elazar S.** usmena predaja). Uz taj folklor ponijeli su i knjige iz kojih su učili, pored ostalog i medicinsku literaturu koja je bila pisana na hebrejskom, latinskom i orijentalnim jezicima.¹

Pretpostavlja se da je oko 300.000 Jevreja prešlo granicu Španije i pošlo u nesigurnu budućnost. Oko 100.000 njih našlo se unutar Otomanskog carstva. Za vrijeme prvih sultana, a i kasnije, u moćnoj Otomanskoj državi, prema Jevrejima je postojao veoma liberalan stav. Neki od sultana su ih angažovali i kao svoje osobne ljekare ili diplomate.

Ipak, gonjeni nuždom da očuvaju svoju egzistenciju počeli su se postepeno širiti po cijeloj teritoriji carstva, pa tako doseljavaju i u Bosnu i Hercegovinu. U početku su dolazili pojedinačno, mlađi i sposobniji, a potom sa porodicama, tako da tu i danas žive neki od potomaka tih pionira.

Jevreji su, iako malobrojni, dali veliki doprinos humanističkom, kulturnom i ekonomskom razvitku mnogonacionalne zajednice u Bosni i Hercegovini. Sa sobom su donijeli tekovine bogate kulture i civilizacije iz Španije, te cijelog svog milenijskog naslijeđa. Jevreji Sefardi, donijeli su sa sobom španski jezik kojim su najčešće govorili u međusobnoj komunikaciji i u porodici, kod nas poznat kao Ladino. Mnogo kasnije sa sjevera, sa Austro-ugarskom upravom, u Bosnu i Hercegovinu dolazi i znatan broj obrazovanih stručnjaka Jevreja koji se zovu Aškenazi.

Prema dr. Gluku, Jevreji su bili kod turskih ljekara kao pomoćno osoblje, te su se od njih naučile mnoge tajne liječenja bolesnika. Poznato je da su bosanski Jevreji učili i od svojih predaka vještinu liječenja i da su to znanje crpili iz brojnih djela i rukopisa na španskom, latinskom i orijentalnim jezicima. Svoje znanje su dalje prenosili na svoje potomke i nasljednike.

U novoj sredini Jevreji su djelovali vrlo uspješno, ne samo u medicini, farmaciji, stomatologiji nego i u mnogim privrednim granama, književnosti, bankarstvu itd.

Jevreji su posebno pridavali veliki značaj zdravstvenoj kulturi a uporište za to su, pored ostalog, nalazili i u religiji koja propisuje brojne preventivne i druge mjere, počev od održavanja lične i opšte higijene, ritualnog pranja i kupanja do higijene kuće i okućnice. Oni su, pored ostalog, prvi počeli spravljati ljekovite pripravke i prodavati ih u svojim kućnim apotekama gdje su imali i svoje privatne ordinacije ili u dućanima (atarske radnje ili veledrogerije u kojima se se pored medikamenata prodavali i začini, kozmetička sredstva itd.). U periodu Osmanske uprave u Sarajevu je pored Imareta (narodne kuhinje) bilo više dućana u kojima su radili atari i to se mjesto zvalo suk-atar. Atari su poznavali svaku drogu i ljekovitu biljku po izgledu i mirisu, i za koju se bolest upotrebljava. Spisak medikamenata, način spravljanja lijeka, upute za koju bolest se koristi bilježili su u svoje bilježnice-teftere i čuvali ih kao profesionalnu tajnu. Ovaj tefter je prelazio sa oca na sina i bogatio se novom recepturom. Veliki dio sirovina su nabavljali iz Dubrovnika, Venecije i Carigrada. Receptura u bilježnicama je pisana na španskom jeziku, hebrejskim kurzivom, a nazivi pojedinih droga bili su na talijanskom i turskom jeziku. Lijekovi su spravljani na različite načine prema njihovoj namjeni (ulja, masti, sirupi, prašci, hapovi, pilule).

Od 1938. godine zabranjen je rad ovih atarskih apoteka. Posljednje dvije su vodili braća **Avram** i **Rafael Papo**. Jedna od ovih apoteka je uništena u toku progona Jevreja od strane nacističkih grupa a druga je predata hrvatskom liječničkom društvu za muzealnu zbirku. Ovo društvo je sliku apoteke vratilo Muzeju grada Sarajeva. Zadnji vlasnik ove apoteke, stare još od Osmanske uprave u Bosni i Hercegovini, bio je **Jakov Papo** koji je imao dozvolu za rad.

Prema domaćim izvorima podataka, koncem XVIII i početkom XIX stoljeća u Sarajevu su ljekarsku praksu obavljali **Jozef Haim** i **Samuel Sumbul**. Od **Samuela Sumbula** stariji sin se

¹ (Doc. dr. Mihaili Protić, dr. Isak Josef Haim Salom, Prvi diplomirani lekar_bosanski Jevrej, Medicinski arhiv, organ društva ljekara Bosne i Hercegovine, god X, broj 2., mart _april 1956., str. 119_123)

bavio apotekarskom djelatnošću, a mlađi se opredijelio za ljekarsku praksu.

Josef Haim je poslao svoga sina **Isaka** u Padovu gdje je završio medicinski fakultet. On se po završetku studija vratio u Sarajevo gdje je vrlo uspješno obavljao ljekarsku praksu.

Kako je bio zapažen u struci i brizi za ljude, tadašnje turske vlasti u Sarajevu predložile su ga za predstavnika bosanskih Jevreja u Zemaljsko upravno vijeće. Prema domaćim izvorima **dr. Isak Salom** se smatra prvim evropskim školovanim ljekarom u Bosni i Hercegovini. **Dr. Isak Salom** je bio i ljekar Omer-paše Latasa.

Među priučenim ljekarima hećimima spominju se **Samuel** i **Atijas Avram**. **Avram** je bio vrlo popularan među narodom pa su mu Austro-ugraske vlasti dozvolile rad, a **Samuelu** ne, iako mu u tom poslu nisu smetali. Do konca XVIII stoljeća jevrejski ljekari i hećimi su bili uglavnom stacionirani u Sarajevu a kasnije su se naselili u Banja Luci, Travniku, Tešnju. Tako je u Banja Luci poznat **Isak Papo**, a od njega je naučio ljekarsko i apotekarsko znanje njegov zet **Kalmi Altarac**, koji ga je naslijedio.

Među vojnim ljekarima se spominju **Rafael** i **dr. Nisim Žak** koji je završio Medicinski fakultet u Carigradu, a u Sarajevu je radio u Vojnoj bolnici. **Dr. Nisim Žak** je liječio Sijavoš-pašu (1,2).

JEVREJI - ŠKOLOVANI ZDRAVSTVENI RADNICI I NJIHOVO DJELOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Bog i priroda obdarila je ove ljude zdravljem, dugim životom i pameti da su mogli raditi i stvarati do zadnjeg momenta života, a na dobrobit svoga naroda i sredine kojoj su pripadali. Narod ih je volio pa su imali nadimke, riječi od milja sa kojima su ih oslovljavali (3,4,). U Akademiji nauka i umjetnosti BiH akademika **Jakoba Gaona** zvali su naš **Jaša**, **mr. ph. Samuela Elazara** zvali su **Sami**, partizansku sestru **Haniku Altarac** zvali su sestra **Vuja** itd. O **Haniki Altarac**, partizanskoj sestri **Vuji** pisala je general pukovnik, **dr. Roza Papo**, učesnik Bitke za ranjenike na Neretvi u II svjetskom ratu, 1943. godine.

Većina Jevreja zdravstvenih radnika, bili su pored svojih stručnih i profesionalnih usmjerenja i aktivni kulturni i javni radnici, utemeljitelji pojedinih medicinskih disciplina.

Dr. Isak Samokovlija je bio izvanredan ljekar praktičar i zdravstveni prosvjetitelj. Odmah po oslobođenju od fašističke okupacije, 1946. godine, vodio je sektor zdravstvenog prosvjećivanja u Ministarstvu zdravstva Bosne i Hercegovine.

Bio je prvi urednik časopisa za zdravstveno prosvjećivanje «Život i zdravlje» i kroz svoj književni rad nije napuštao zdravstvenu temu.

Tek što je u Evropi (08. novembra 1895. Wurzburg) objelodanio svoja istraživanja **Vilhelm Konard Rendgen**, nedugo nakon toga, u Zemaljskoj bolnici u Sarajevu, **dr. Prajndlsberger** je demonstrirao rad rendgen aparata marke „Reiniger, Gebbert and Schall“ koji je kupljen sredstvima Zemaljske vlade u Sarajevu.

Dr. Pavle Kaunic sin **dr. Sigmunda Kaunica** i njegov brat **Oskar Kaunic** su bili poznati zdravstveni radnici. **Dr. Oskar Kaunic** bio je član ljekarskog tima pri autopsiji nad tijelima prestolonasljednika Ferdinanda i njegove supruge Sofije.

Dr. Pavle Kaunic je 1913. dobio mjesto asistenta na sekciji u Zemaljskoj bolnici u Sarajevu. Za vrijeme prvog svjetskog rata radio je u sanitetu kao higijeničar i bakteriolog, a po završetku rata vratio se na svoje radno mjesto prosektora, u bolnicu u Sarajevu. Za šefa Epidemiološkog zavoda u Sarajevu imenovan je 1925. a bio je i direktor Higijenskog zavoda u Sarajevu od 1929. Zabilježeno je da su Jevrejske porodice iznjedrile više članova koje su se bavile medicinom, farmacijom i stomatologijom (**dr. Isak Samokovlija** i njegova kćerka **prof. dr. Rikica Samokovlija Najdanović**, **dr. Goldberger Adolf** i njegov sin **dr. Aleksandar**, **dr. Pavel Štern** i njegov sin **dr. Milan Štern**, psihijatar itd.).

Akademik dr. Ernest Grin je poznati naučni radnik koji je započeo svoj rad u Bosni i Hercegovini na suzbijanju endemskog sifilisa u seoskim područjima Cazinske krajine i Foče. Poslije drugog svjetskog rata u Ministarstvu narodnog zdravlja NR Bosne i Hercegovine radio je na sređivanju zdravstvene službe u Bosni i Hercegovini i na organizovanju programa ekipne terenske borbe protiv mnogobrojnih, većinom zaraznih bolesti koje su u vidu narodnih epidemičnih morija vladale po mnogim zabačenim planinskim naseljima i odnosile desetine života mladih i starih. Godine 1946. postao je direktor Centralnog kožno-veneričnog dispanzera u čijoj je organizaciji otpremljeno na stotine terenskih ekipa za suzbijanje sifilisa i mikotičnih oboljenja u Bosni i Hercegovini. On je svoja iskustva o suzbijanju sifilisa i mikotičnih oboljenja prenosio na druge kao ekspert Svjetske zdravstvene organizacije, dok je boravio na Tajlandu, u Sudanu, Indoneziji, Nigeriji, Tunisu, Egiptu, Iraku, Siriji, itd. Njegova iskustva o likvidaciji sifilisa u Bosni i Hercegovini i mikotičnih oboljenja proslavili su lično i **akademika Grina** i našu zemlju, Bosnu i Hercegovinu u svjetskim naučnim i stručnim krugovima. Njegova originalna naučno-istraživačka djela «Epidemiology and control of endemic syphilis» i «Dermatofitije ljudi i životinja» je od internacionalnog i nacionalnog značaja. Iskustva i metodologija rada na rješavanju endemskog sifilisa i mikotičnih oboljenja stečena u Bosni i Hercegovini su preporučena od Svjetske zdravstvene organizacije. Svoja predavanja studentima je ilustrovao originalnim slikama sa terena, čime je omogućio lakše sticanje praktičnih znanja u rješavanju javno-zdravstvenih problema u Bosni i Hercegovini.

Akademik Jakob Gaon je poznat po eradikaciji tifusa, rekurensa i ušljivosti kada je na području istočne Bosne oboljelo preko 40.000 ljudi. U teškim uslovima, kada nije bilo dovoljno medicinskih pomagala i opreme, situacija je zahtijevala snalaženje i improvizacije. Naprimjer, **akademik Gaon** je u nedostatku predmetnih stakalaca potrebnih za mikroskope našao rješenje u korištenju stakala sa starih prozora, da se pripreme i koriste kao predmetna stakla za mikroskop.

Takođe, kada je uvidio kolika je neprosvijecenost stanovništva na području istočne Bosne, ali i kao znak zahvalnosti za saradnju sa učiteljima izvršio je pretplatu za časopis «Život i zdravlje» za učiteljski bračni par koji je radio na razvijanju zdravstvene informiranosti stanovništva u tom dijelu Bosne.

Akademik Pavao Štern je radio na ispitivanju PP substance u cilju razjašnjenja nekih neuromišićnih bolesti. Smatran je jednim od najistaknutijih histaminologa u zemlji i inostranstvu.

Magistar Samuel Elazar ne samo da je bio vrsni praktičar nego i poznati istoričar medicine i farmacije u Bosni i Hercegovini. Jedan je od pokretača osnivanja muzeja Jevreja u BiH 1996. i prvi je napisao Elaborat o osnivanju muzeja zdravstvene kulture u Bosni i Hercegovini.

On je za tu svrhu predložio staru zgradu Turske vojne bolnice u Sarajevu koja je nažalost, u toku rata u BiH 1992-1995. srušena. Napisao je Bibliografiju djela medicine, stomatologije, farmacije i srodnih djela objavljenih do 1895. a zatečenih na tlu Bosne i Hercegovine, zatim „Istoriju razvoja farmacije u Bosni i Hercegovini“, te „Bosanski romansero“ koji se sada prevodi na francuski jezik. Posjedovao je veliki interes za izučavanje kulturnog naslijeđa u Bosni i Hercegovini, a posebno orijentalnih rukopisa i ljekaruša te je u tu svrhu sarađivao sa mnogim orijentalistima na prevodenju tih tekstova.

Zdravstveni radnici Jevreji ne samo da su bili inventivni nego i eminentni stručnjaci koji su liječili brojne tadašnje ugledne ličnosti. Medicinska sestra **Hanika Altarac** poznata kao partizanska sestra Vuje, je iglom i žiletom amputirala nogu ranjenika koji je imao gangrenu i spasila mu život u koloni ranjenika koja se kretala prema Rami i Prozoru (bitka za ranjenike, 1943.g.).

Dr. Leopold Gluk je poznati istraživač zdravstvenih prilika u Bosni i Hercegovini. On je pisao o vodećim zaraznim oboljenjima i etnomedicini u našoj zemlji.

Općenito, svi poznati Jevreji zdravstveni radnici bili su eminentni stručnjaci i naučnici,

rukovodioci i učesnici u drugom svjetskom ratu. Bili su na odgovornim dužnostima, a među njima se posebno ističe **general Moni Levi** koji je dao veliki naučni i stručni doprinos u publikacijama o partizanskom ratovanju.

Prof. dr. Ivo Herlinge bio je učesnik bitke za ranjenike 1943. g. a poslije drugog svjetskog rata bio je šef Klinike za uho, grlo i nos u Državnoj bolnici u Sarajevu.

U znak zahvalnosti i sjećanja na istaknute zdravstvene, kulturne i javne radnike Jevreje u Bosni i Hercegovini mnoge zdravstvene ustanove i ulice nose imena zdravstvenih radnika - »Dom zdravlja u Goraždu nosi ime «Dr. Isak Samokovlija», Institut za farmakologiju medicinskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu nosi ime akademika Pavela Šterna, a u Foči, Mostaru, Trebinju i Zenici su dati nazivi ulica po imenima dr. Isidor Pape, dr. Goldbergera itd.

LITERATURA

1. Dr. Pinto Samuel „Jevrejski hećimi i atari u Bosni za turskog doba“, Med. arhiv Društvo ljekara BiH, Sarajevo, 1947. str. 93_98.
2. Fabijanić R. „Pojava atara i njihova djelatnost u Sarajevu u turskom periodu“, Zbornik radova sa simpozija Atari i njihov doprinos razvoju farmacije u BiH, Avicena, Biblioteka naučni i stručni radovi, 1999. Sarajevo, str. 7_22.
3. Iz atarskog dućana Sarajevske porodice Papo, Muzej Sarajeva, 1999. str. 1_58.
4. Muzej Sarajeva, Muzej Jevreja BiH, Izložba: Jevreji _medicinski radnici u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, novembar 2006.
5. Mr. ph. Aca Đuričić i mr. ph. Samuel Elazar: „Pregled Istorije farmacije Bosne i Hercegovine“, Centralni higijenski zavod, Sarajevo 1958.

PRILOG

JEVREJI - ZDRAVSTVENI RADNICI U BOSNI I HERCEGOVINI

/POPIS JE PRAVLJEN NA OSNOVU PODATAKA IZ ZBORNICA 2, JEVREJSKOG ISTORIJSKOG MUZEJA, BEOGRAD 1973. I DOSTUPNIH PODATAKA IZ DRUGIH IZVORA, TE SE NE MOŽE SMATRATI POTPUNIM/

OSMANSKI PERIOD

NARODNI LJEKARI:

- ljekar Salamon, sin Mojsijev
 - Moro Mošu, sin Isaka
 - Jozef Hajima Salom
 - Samuel Sumbul
 - Samuel Atias
 - Avram Atias
 - Papo Avram, njegov sin Santo i unuk Albert
 - Isak Papo-Papić i njegov učenik Kalmi Altarac-“Kalamiko”
 - Isak Atias i njegov sin Albert
- **dr. Isak Jozefa Salom (prvi školovani ljekar u Bosni)**

PERIOD AUSTRO-UGARSKE

- dr. Jakov Trojlih (Treulich)
- dr. Šnajder (Schneider)
- dr. Rihard Polak (Pollak)
- dr. Henrih Levenštajn (Lewenstein)
- dr. Ignjat Pordes
- dr. Bernhard Cauderer (Zauderer)
- dr. Henrih Makijević
- dr. Ferdinand Cajsler
- dr. Leopold Glik (Gluck)
- dr. Aleksandar Grinhut (Grunhut)
- dr. Isidor Baum
- dr. Jakob Zajdenfeld (Seidenfeld)
- dr. Geza Kobler
- dr. Rudolf Fišer (Fischer)
- dr. Elijas Majer
- dr. Moric Lefković (Lefkowitz)
- dr. Moric Seleš (Szollos)
- dr. Leo Šenfeld (Schonfeld)
- dr. Jozef Kac (Katz)
- dr. Isidor Najman (Neumann)
- mr. Robert Bramer (Brammer)
- mr. Lujo Hiršman (Hirschmann)
- mr. Ernest Finci
- mr. Aleksandar Susman (Sismann)
- mr. Mihajlo Finkelštajn (Finkelstein)
- mr. Oto Vajs (Weiss)

NOVIJE DOBA

LJEKARI

- dr. Adler Uri	- dr. Kampos Samuel
- dr. Band Aleksandar	- dr. Konforti Jakob
- dr. Baruh Samuel	- dr. Konorti Salamon
- dr. First Ernest	- dr. Levi Rifka
- dr. First Hans	- dr. Levi Rudolf
- dr. Friedman Aleksandar	- dr. Miler Andrija
- dr. Gaon Jozef	- dr. Papo Mordehaj
- dr. Grinberg Jozef	- dr. Parić M. Leon
- dr. Hercog Aleksandar	- dr. Pinto Sara
- dr. Hiršl Alfred	- dr. Salom Jozef
- dr. Izrael Isak	- dr. Sion Samika
- dr. Ižak I. Sima	- dr. Šternberg Adolf
- dr. Alfandari Isak	- dr. Levi Izidor
- dr. Altarac Kalmija Jakov	- dr. Levi Salamon-Moni
- dr. Atias Albert	- dr. Nahmijas J. Lora

- dr. Atias Moric-Branko
- dr. Baruh Samuel - "Kiči"
- dr. Bergman Jozefa Berta
- dr. Fertig Roza
- dr. Finci J. Leon
- dr. Fišbah Jonas
- dr. Grajf Mario
- dr. Grin J. Ernest
- dr. Griner Simon
- dr. Han Eduard
- dr. Kajon E. Ezra
- dr. Kauf L. Jakov
- dr. Kaunic Pavle
- dr. Keler Gustav
- dr. Konforti Jozef
- dr. Levi Hajim-Bukus
- dr. Jozef Salom
- dr. Isak Izrael
- dr. Žiga Bauer
- dr. Rafael Papo

- dr. Ovadia Elazar
- dr. Papo Izidor
- dr. Papo Rafael
- dr. Papo Roza
- dr. Pinto David
- dr. Pinto Leon
- dr. Romano J. Mario
- dr. Rozencvajg Fiši
- dr. Salc Hinko
- dr. Salom D Mento
- dr. Salom B. Rafael
- dr. Šprung M. Laura
- dr. Štajnberg Fridrih
- dr. Štern A. Gertruda
- dr. Švarc Miroslav
- dr. Zon Mojsije-Milan
- dr. Isak Samokovlija

FARMACEUTI

- mr. Altarac Mordehaj
- mr. Ast-Kun Vera
- mr. Beker Sigmund
- mr. Danon Blanka
- mr. Elazar M. Jozef
- mr. Joki Leopold
- mr. Kabiljo Aron
- mr. Kampos Olga
- mr. Ferera Mirjana
- mr. Ajzenštajn B. Milan
- mr. Albahari Rahela
- mr. Belić-Sporčić Dragica
- mr. Bergman J. Lujza
- mr. Bramer Alfred
- mr. Bramer Ernest
- mr. Čačkez Nunča
- mr. Finkelštajn Bruno
- mr. Fišer Ljudevit
- mr. Kajon-Rikov Vukica

- mr. Kunorti Sado
- mr. Levi Isidor, stariji
- mr. Levi Isidor, mlađi
- mr. Papo Santo
- mr. Salom Šua
- mr. Susman Aleksandar
- mr. Vajntraub Maks
- mr. Vajs-Sajden Ida
- mr. Šmikler Josip
- mr. Kraus Artur
- mr. Papo-Pajić Zlata
- mr. Pinto-Remeni D. Lea
- mr. Salom-Papo Mira
- mr. Starver Emil-Mika
- mr. Susman Sigfrid-Fric
- mr. Svečenski Velimir
- mr. Štajner Bela
- mr. Vajs Oto

- **Jakov Sumbul - prvi dipl. farmaceut u BiH.**

IMENA LIJEČNIKA I FARMACEUTA KOJA NISU OBUHVAĆENA OVIM POPISOM.
PODATKE SMO DOBILI LJUBAZNOŠĆU GDE. DRAGICE LEVI I GOSP. DANILA NIKOLIĆA,
IZ SARAJEVSKE JEVREJSKE OPŠTINE

DR. JAKOB GAON
MR. ELAZAR SAMUEL
DR. IVO HERLINGER
DR. JOZEF KONFORTE
DR. AVRAM PINTO
DR. ALBERT MUSAFIJA
DR. ADOLF GOLDBERGER
DR. VAGMAN VILIJAM
DR. MARIJA VAGNER
DR. REGINA ATIJAS
DR. ALBAHARI AVRAM
DR. FINCI LONIKA
DR. TIBOR SALAMON
DR. PAVLE STERN
DR. MILAN STERN
DR. SIGMUND KAUNITC
DR. LEOPOLD KAUFER
DR. AVRAM BARUH
DR. MARIO LEVI
DR. STEKL DRAGO
DR. ILES-MUSAFIJA FLORA
DR. SVARC ROZIKA
DR. GOLDBERGER ALEKSANDAR
DR. ROMANO SAMUEL
DR. VAGMAN VILI
DR. SAMEK BRANKO
DR. GOLDNER MILAN
DR. SAMOKOVLJA-NAJDANOVIC RIKICA
DR. STERN GERTRUDA
DR. ALTARAC JAKOB
DR. SVAGER
DR. STAJNBERG
DR. RENER
DR. ROZENCVAJG
DR. GINZBERG
MR. PH. ZAK MANDILOVIC
MR. PH. MIHAJLO ABINU

DR. ŠLEZINGER MILIVOJ
DR. GOLDMAN STEFAN
DR. RAJNER EGON